

Štefanija - Štefka Križnar, (1937–2020)

Štefka Križnar (1937–2020).

(foto: Janez Križnar)

Na pragu pomladi, 24. marca 2020, nas je nepričakovano in mnogo prezgodaj zapustila naša draga kolegica in prijateljica dr. Štefka Križnar, rojena Dolenec.

Rodila se je 13. decembra 1937 v kmečki družini v vasi Podobeno v Poljanski dolini kot najstarejši otrok. Za njo se je rodilo še 12 otrok: Nikolaj, Marija, Jurij, Jožef, Alojzija Slavka, Valentin, Ljudmila, Marija Dragica, Jožica, Bernarda, Irena in Janez. Trije so kmalu umrli, ena od sester zaradi davice.

Pri Martenkovih je bilo življenje sveto, vsak otrok je bil dar za vso družino, sprejet in ljubljen. Starši so otroke že zgodaj vpeljali v delo in sprejemanje odgovornosti. Razgibano družinsko življenje in dober zgled staršev sta bila najboljša šola za njene vrednote: poštenost, marljivost, vztrajnost, požrtvovalnost, solidarnost, čut za bližnjega, iznajdljivost, skromnost in borbenost.

S starši so jih vezale tople človeške vezi medsebojnega zaupanja in spoštovanja. Oče je Štefko zelo cenil in ji že zelo zgodaj veliko zaupal. Bila je vzor mlajšim sorojencem, bila njihova varuhinja, jim svetovala in urejala njihove zadeve v času šolanja. Starši so bili modri, zavedali so se, kako pomembna je izobrazba. Bila je najboljša dota, ki so jo dali otrokom na poti v življenje. Čeprav je bilo veliko otrok, so jo omogočili vsem, ki so jo želeli.

Anekdota: Najmlajši brat Ivan je imel nekoč slabo spričevalo, pa so ga starejši okarali, zakaj se ni bolj potrudil. Oče pa je dejal, da je tako čisto prav, da bo vsaj nekdo hotel ostati doma na kmetiji: *»Če boste vsi študirali, bo naša kmetija ostala brez naslednika.«*

Štefka je osnovno šolo obiskovala v Poljanah. Vstopila je kar v 2. razred, ker je znala že brati in pisati, česar se je naučila v partizanski šoli v Podobenu. Po 3. nižji gimnaziji je šolanje nadaljevala v Škofji Loki na 5-letni višji gimnaziji in jo zaključila z maturo leta 1956. Kot čebela je marljivo nabirala znanje in širila obzorja duha in srca. Veliko je razmišljala o lepoti in smislu življenja in si zastavljala visoke cilje. Želela je narediti mnogo dobrega v življenju ter zapustiti trajno sled za seboj. Njene sanje so se začele uresničevati, ko se je odločila za študij medicine, ki jo je zelo pritegnil. Zanimala jo je skrivnost človeka. Pridno je študirala, da bi se čim prej zaposlila.

V času študija je očarala Ivana Križnarja, veliko ljubezen svojega življenja, s katerim sta si ustvarila srečno družino, ki ji je vedno zvesto stala ob strani. Bila je njeno varno zavetje, kjer se je lahko umirila in odpočila od naporenega dela, v njej je našla navdih za svoje ustvarjanje in delovanje.

Diplomirala je leta 1964 in se zaposlila v splošni ambulanti Zdravstvenega doma v Škofji Loki. Spoznavala je zahtevnost terenskega dela in si nabirala izkušnje.

Leta 1968 se je odločila za specializacijo iz pediatrije in jo zaključila leta 1972. Postala je prvi stalni pediater v Zdravstvenem domu Škofja Loka. Poskrbela je za organizacijo dispanzerske službe za otroke. Kmalu se je pokazala potreba za odprtje razvojne ambulante. Uvedla je register rizičnih otrok in jih vsa nadaljnja leta tudi redno spremljala. Opravila je Bobathov tečaj razvojne nevrologije, ki je najboljša podlaga za dobro strokovno delo na tem področju. Hkrati je ustanovila nevrofizioterapevtski oddelek za obravnavo otrok z motnjami v gibalnem razvoju.

Celostno spremljanje otrok s posebnimi potrebami je poleg rednega ambulantnega dela postala njena velika ljubezen. Bila je ustanovna članica društva Sožitje Škofja Loka. Znala je pristopiti k otrokom in prisluhniti stiskam staršev, ki so se srečevali s prizadetostjo otroka. To je bilo njeno posebno življenjsko poslanstvo, ki mu je ostala zvesta še precej let po upokojitvi.

Z dovoljenjem Janje Bogataj, ravnateljice Vrtca Škofja Loka, vključujem njen nekrolog iz *Loškega utripa*, v katerem lepo predstavi dr. Križnarjevo in njeno delo z otroki s posebnimi potrebami.

Dr. Marija Bračko in dr. Štefka Križnar.

(foto: Ivan Križnar)

Med pregledom. (foto: Janez Križnar)

Obnemeli smo ob novici, da je umrla dr. Štefka Križnar, naša cenjena in ustanovna članica društva Sožitje Škofja Loka. Bila je naša prijateljica, podpornica, zaupnica, avtoriteta, borka in še bi lahko naštevala različne vzdevke, ki jih je posebej imela. Trudila se je spoznati vsako družino in ji pomagala na svoj način. Ni delala izjem in tudi ni delala zato, da bi bila bogata. Njeno bogastvo so bili sladkorčki uspeha, ko je lahko pomagala. Imela je izjemen občutek empatije, vedela je, kdaj je staršem težko in na kakšen način jih je potrebno razumeti. Poseben občutek je imela pri delu s starši otrok s posebnimi potrebami. Veliko takšnih otrok je videla in veliko jih je imela v svoji ambulanti. Ozdraviti jih ni mogla, lahko pa je s toplo besedo in gorečo dlanjo zdravila njihove starše. To je

vlivalo upanje in moč, da so mnogi pari zdržali. Tudi takrat, ko je bilo težko z otrokom, ko je bilo napeto v partnerskem odnosu in tudi takrat, ko je bilo težko s sorojenci. Neizmerno radi so jo imeli otroci, tudi takšni, ki so danes že ostareli. Radi so zaplesali z njo, na srečanjih ob koncu leta, ona pa se je rada spomnila vseh minulih let in skupne prehojene poti. Na Loškem je bila prva zdravnica, pediaterinja, ki je začela opozarjati na posebne potrebe otrok in začela voditi register rizičnih otrok. Tako kot je živela, tako vzoren je bil tudi njen register. V strokovnih krogih je še dolgo po tem, ko je bila že upokojena, uživala ugled in strokovno spoštovanje. To, kar je bilo njeno življenjsko poslanstvo, v tem je bila res dobra. Bila je pobudnica mnogih dobrih idej, ki so se ob realizaciji izkazale kot izjemne.

Kot mlada zdravnica pediaterinja se je že takrat, na začetku svoje kariere, zavzemala za zgodnjo obravnavo otrok s posebnimi potrebami. Bila je med ustanovnimi člani odprtja razvojnega oddelka za otroke s posebnimi potrebami v Vrtcu Škofja Loka. Že ob sami ustanovitvi se je z njeno pomočjo začela izvajati nevrofizioterapevtska obravnava, vsaj enkrat mesečno pa je razvojni oddelek obiskala tudi sama. Neverjetna je bila, prišla je vedno po svojem urniku, ki v resnici ni obstajal, naredila ga je sama, in mi smo jo pričakovali. S posebnim občutkom je vedno povprašala po tem in onem, zanimalo jo je tudi zdravstveno stanje drugih otrok. Vedno je povprašala, če otroci kaj potrebujejo

ali pa nam dala nasvet, kako zavarovati otroke zaradi določenih bolezni. Svoje poslanstvo je imela resnično rada in ga je opravljala s srcem.

V okviru društva Sožitje je bila tudi pobudnica obiskov na domovih. To je bil samo delček mozaika vseh prostovoljnih ur, ki jih je opravila skupaj z nekaterimi člani društva. Nikoli ji ni bilo težko delati, še posebej ne, če je imela občutek, da je nekdo v stiski. Velikokrat je pomagala kar celi družini. Včasih z nasveti, včasih pa s kakšnim zdravniškim priporočilom. Budno je spremljala odraščanje in poti otrok in tiho staranje njihovih staršev. Njen občutek za sočloveka je bil neprecenljiv. Vedela je, kdaj je potrebno zastaviti besedo za nekoga in takrat, ko se je odločila, je stala na trdnih stališčih. Vedno se je borila za to, da so imeli korist tisti, ki so pomoč najbolj potrebovali. Nikoli ji tudi ni bilo žal časa in moči, ki jih je usmerila v dobrodelno delo.

V spominu nam bo ostala kot velik zgled pozitivne energije, veselja do umetnosti in življenja. Njeno življenje je bilo preprosto in hkrati bogato. Izkušnje in strokovno znanje je znala podati tako, da smo ga razumeli vsi. Občudovali smo tudi moč njene izraznosti v slikanju in sporočilih, ki jih je pisala, in tudi v nežni glasbi, ki je prihajala iz njenih orglic. Delček vsega tega bogastva je odnesla s seboj, veliko pa ga je odložila v naša srca.

Draga Štefka, bila si naša in ni bil še čas, da bi se razšli. Pogrešali te bomo.

Dr. Križnarjeva je kot vodja otroškega dispanzerja skrbela za stalno strokovno izobraževanje sebe in sodelavcev. Eden izmed prijetnih dogodkov so bili mesečni torkovi sestanki zaposlenih v otroškem dispanzerju in patronažni službi, s katero smo redno dobro sodelovali. Poleg organizacijskih zadev smo predstavili teme s strokovnih izobraževanj, ki smo se jih udeležili. Trudila se je hoditi v korak s časom in skrbela za enotno strokovno doktrino na področju zdravstvenega varstva otrok.

Vedno je bila ozaveščena okoljevarstvenica, izpostavljala je skrb za zdravo okolje. Opravila je raziskovalno nalogo o pojavu obstruktivnih bronhitisov pri otrocih na Loškem, ki jih je spremljala 5 let. Izsledke je predstavila leta 1987 na Derčevih dnevih, ki so osrednje strokovno izobraževanje za pediatre in šolske zdravnike.

Aktivna je bila tudi na področju vzgoje in izobraževanja za starše in otroke v šolah ter vrtcih.

Njeno vsestransko prizadevanje na področju zdravstvenega varstva otrok ter njeno širše družbeno delovanje so cenili tudi v naši lokalni skupnosti, zato je prejela več priznanj:

- republiško priznanje Zveze društev za pomoč duševno prizadetim (1983);
- državno priznanje orden zaslug za narod s srebrnim vencem (1989);
- občinsko priznanje RK Škofja Loka, zahvala (1996);
- zlati grb Občine Škofja Loka (1998);
- priznanje *tarokirski viteški red* (1998).

Dr. Štefki Križnar je zelo veliko pomenila tarokirska družba, ki ji je bil posvečen velik del prostega časa. Tarokisti so razgledana in raznolika družba s pestrim programom. Osnova so redna tedenska druženja ob taroku, ki trajajo neprekinjeno že 57 let. Vse večje praznike leta so preživljali skupaj in slovesno. Prirejali so priložnostne izlete in pohode, ogleda kulturnih znamenitosti, obiskovali razstave, galerije in umetnike. Skupaj so organizirali letovanja na Voglu, Krvavcu, v Veliki Polani, Gozd Martuljku ... Imeli so tudi svoj ansambel Valat. Aktivno in vsestransko pestro preživljanje prostega časa je bil za vse ventil za sproščanje in notranje čiščenje, ki dviga nivo življenjske energije. Družčina je bila medsebojno dobro ubrana. V večdesetletnem druženju med njimi ni prišlo do nobenega spora, saj so spoštovali tudi morebitno drugačno mišljenje. Vedno pa je bilo obilo dobre volje in smeha, kot je Štefka vedno rada dejala: »*Smeh je pol zdravja.*«

Ob napornem delu se je znala tudi ustaviti, se sprostiti in poveseliti skupaj z nami.

Razvajala nas je s pecivom, ki ga je spekla zgodaj zjutraj, da je že dišalo, ko smo prihajali v službo; njena specialiteta so bile male pice in antistresni »povštrčki«. Dr. Štefka Križnar se je praznovanj vedno veselila; nobenega rojstnega dneva nismo zgrešili, slovesno je bilo ob naših okroglih obletnicah. Občudovali smo izvirnost njenih idej, s katerimi je polepšala naša praznovanja.

S svojim zgledom nas je vzgajala. Bila nam je vzornica, učiteljica življenja in velika prijateljica. Otroški dispanzer je bil naš drugi dom, v njem smo skupaj preživeli veliko časa. Radi smo hodili v službo in si medsebojno pomagali.

Znala je prisluhniti vsakemu sodelavcu, razumeti naše težave in nas s svojo neizčrpno energijo dvigovati ter vlivati zaupanje, da se bo vse dobro izteklo. Velikokrat smo jo občudovali, kako vse to zmore. Zmogla je, ker je verjela, da je smisel življenja biti dober človek, če delaš dobro sočloveku, je to dobro tudi zate. Rada se je spominjala svojih staršev in poudarjala moč njene rodne družine, v kateri so bili povezani v dobrem in slabem. Starša sta jim bila za zgled in oporo. To svojo dragoceno duhovno dediščino je predala tudi sinovoma Tomažu in Janezu, ki sta ji podarila tri vnuke, Tomaž Žana in Tašo, Janez pa Vaneta; vsi so ji bili v veliko veselje.

Toda tudi njej življenje ni prizanašalo. Doživela je težki preizkušnji prezgodnje izgube sester Marije, Alojzije Slavke, Marije Dragice in bratov Valentina in Jurija, s katerim sta bila zelo povezana. Imela je resne zdravstvene težave z očmi, ogrožen je bil njen vid, vendar se je po uspešnih operacijah obojestranske katarakte (1996) vse srečno končalo. Svet okoli nje je zasijal v živahnih in svetlih barvah. Na novo odkrita lepota stvarstva jo je navdihnila, da je po upokojitvi (1999) dala krila svojim talentom. Izobraževala se je na slikarski akademiji za tretje življenjsko obdobje. Naenkrat so na njenih slikarskih platnih vzcveteli čudoviti telohi, rume ne pogačice, hibiskusi in cvetoče poljane. Odkrila je tudi svoj glasbeni talent in veselo igrala na orglice. Rada je obiskovala likovne razstave in druge kulturne dogodke, ki jih v Škofji Loki ni malo.

Najlepše darilo življenja v zadnjem obdobju je bil težko pričakovani vnuk Vane. Ob njem je začutila svojo še vedno otroško dušo, čisto in nepokvarjeno, ki zaupno zre v vsakega človeka in v njem vidi njegovo bistvo, dobro. Večkrat je dejala, da imajo pediatri pravico biti malo otročji in radovedni kot otroci.

Pri svojem bogatem in vsestranskem delovanju je do poslednjega dne ostala polna energije in veselja do življenja ter novih načrtov za prihodnost.

Njeno življenje nas je vse obogatilo. Delati z njo je bil velik privilegij. Hvaležni smo ji za vse, kar smo dobrega in lepega skupaj doživeli. Njeno življenje sta bili ena sama Ljubezen in Dobrota, ki ju je vse življenje z radostjo delila. Imeli smo jo radi in neizmerno jo bomo pogrešali.

Draga Štefka, nebo bo poslej bogatejše za tvojo zvezdo, ki jo bomo lahko gledali v jasnih poletnih nočeh. Ti pa nam zaigraj na tvoje orglice in pošlji svoj zvezdni utrinek.

Orgličarka Štefka. (foto: Janez Križnar)